

INNOWACYJNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW A DYWERSYFIKACJA STRUKTURY GOSPODARCZEJ OBSZARÓW WIEJSKICH W ŚWIELE DOŚWIADCZEŃ LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA MROGA

Katarzyna Zajda, Ewelina Dzikowska

Uniwersytet Łódzki

Abstrakt. Jednym z zadań lokalnych grup działania jest wspieranie dywersyfikacji struktury gospodarczej obszarów wiejskich. Projekty, które w sposób unikatowy, niestandardowy wykorzystują zasoby lokalne (w nawiązaniu do dorobku francuskiej szkoły *Economie de la Proximie*) można określić mianem innowacyjnych. Analizą objęto jedną z lokalnych grup działania z województwa łódzkiego – Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej MROGA. Jej celem jest określenie potencjału tej struktury pod względem innowacyjnego wykorzystania zasobów lokalnych na rzecz tworzenia miejsc pracy poza rolnictwem. Zastosowano metodę *case study*, przeprowadzono analizę treści materiałów zastanych (lokalnej strategii rozwoju oraz dokumentacji konkursowej dotyczącej rozwoju gospodarczego na obszarze objętym wsparciem tej organizacji). Wybrane stowarzyszenie (realizując własne projekty) przyczynia się do innowacyjnego rozwoju wiejskiej gospodarki. Ponadto, na obszarze, który obejmuje wsparciem, powstają nowe, pozarolnicze miejsca pracy, także wykorzystujące zasoby lokalne w niestandardowy sposób.

Słowa kluczowe: innowacja, zasoby lokalne, lokalne grupy działania

WPROWADZENIE

W gospodarce opartej na wiedzy jedną z determinant konkurencyjności (organizacji i układów lokalnych) jest proces wprowadzania innowacji [por. Gaczek i Komorowski 2006]. W naukach społeczno-ekonomicznych innowację definiuje się m.in. jako:

1) wprowadzanie nowych produktów, organizacji, metod produkcji, znalezienie nowych rynków, źródeł surowców [Schumpeter 1960, s. 45-46], 2) wszelką, z założenia korzystną zmianę w różnych obszarach działalności organizacji, wnoszącą postęp w stosunku do stanu istniejącego, powstałą w organizacji lub poza nią, będącą odpowiedzią na sygnalizowane potrzeby lub zaspokajającą potrzeby dotychczas nieujawnione [Francik 2003, s. 24]. Do tworzenia i upowszechnienia innowacji przyczyniają się związki kooperacyjne, alianse strategiczne (w dziedzinie badania + rozwój – B+R), klastry.

Na obszarach wiejskich do sieci wprowadzających innowacje należą lokalne grupy działania. Zgodnie z podejściem LEADER wdrażają one zasadę innowacyjności, definiowaną jako realizowanie projektów nowych na danym terenie (w zakresie podejmowanej tematyki, proponowanego sposobu rozwiązania istniejących problemów) [Budziej-Szukała 2008, s. 119, por. Siltanen 2006, s. 6]¹. Mają one przyczyniać się do rozwoju takich funkcji wsi, jak: rekreacyjna, rezydencjalna i kulturowa oraz dywersyfikacji struktury lokalnych gospodarek (tworzenia nowych, pozarolniczych miejsc pracy).

Zgodnie z założeniami francuskiej szkoły ekonomii bliskości (*Economie de la Proximie*)² [Pecqueur i Zimmermann 2004, Torre i Rallet 2005] najważniejszy dla procesu wprowadzania przez organizacje innowacji jest sposób użytkowania przez nie zasobów lokalnych. Wśród nich można wyróżnić przyrodnicze, kulturowe i społeczne. Ponadto biorąc pod uwagę: 1) sposób zastosowania zasobów oraz 2) zakres ich występowania można wyszczególnić cztery ich typy (zaprezentowane w tabeli 1)³.

Warunkiem koniecznym wykorzystania zasobów jest dokonanie ich waloryzacji, to jest dostrzeżenie ich jako czegoś, co może być użyte w rozwoju lokalnym [Michalska i Zajda 2011, s. 124]. Wykorzystanie zasobów może przebiegać zgodnie z jednym z poniższych sposobów:

- 1) specyficznym (zasoby unikatowe dla danego obszaru są wykorzystywane w sposób niestandardowy, w związku z lokalną tradycją, specyfiką),
- 2) ogólnym (zasoby powszechne, typowe dla wielu obszarów są wykorzystywane w sposób standardowy),
- 3) ogólnym z rysami specyficznymi (zasoby powszechne, typowe dla wielu obszarów są wykorzystywane w sposób niestandardowy (unikatowy), związany z lokalną specyfiką),
- 4) banalizującym (zasoby unikatowe dla danego obszaru są wykorzystywane w sposób typowy, standardowy).

---

¹ Do 2008 roku w Polsce realizowany był Pilotażowy Program LEADER+. Na skutek realizacji schematu I tworzone lokalne grupy działania – partnerstwa przybierające postać organizacji pozarządowych. W ich skład wchodzi reprezentanci trzech sektorów: 1) publicznego – m.in. przedstawiciele samorządów, szkół, domów kultury, ośrodków doradztwa rolniczego, 2) gospodarczego – lokalni przedsiębiorcy, ich organizacje, rolnicy, 3) społecznego – organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich, ochotnicza straż pożarna [Kamiński i Kwaterna 2005, s. 9, Futymski i Kamiński 2008, s. 14-26, Zajda 2011]. Partnerstwa te powstawały również po zakończeniu schematu I programu. Pozyskują środki na działalność z różnych źródeł, przede wszystkim z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.

² Przedmiotem zainteresowania *Economie de la Proximie* są konsekwencje bliskości geograficznej, instytucjonalnej i organizacyjnej aktorów lokalnych dla rozwoju społeczno-gospodarczego.

³ Typologię zasobów lokalnych zaproponował Marc Didier z Uniwersytetu Montpellier III – członek zespołu badawczego ALDETEC. K. Zajda uczestniczy w realizacji tego projektu pod kierunkiem M. Halamskiej (IRWiR PAN), zob. <http://www.cefres.cz/aldetec/eng/indexeng.html>.

Tabela 1. Typologia zasobów lokalnych

Zasoby	Bez barier lokalizacji	Z barierami lokalizacji
Zastosowanie niespecyficzne	zasoby występujące powszechnie o niespecyficznym zastosowaniu (np. lasy) (1)	zasoby występujące w konkretnych lokalizacjach o niespecyficznym zastosowaniu (np. konkretny zbiornik wodny wykorzystywany podobnie jak wiele innych) (2)
Zastosowanie specyficzne	zasoby występujące powszechnie o specyficznym zastosowaniu (np. gospodarstwa agroturystyczne świadczące usługi powiązane z lokalną kulturą) (3)	zasoby występujące w konkretnych lokalizacjach o specyficznym zastosowaniu (np. obiekty zabytkowe wpisane w lokalną specyfikę, wykorzystywane w sposób unikatowy, niestandardowy) (4)

Źródło: Michalska i Zajda [2011, s. 124].

Realizacja zasady innowacyjności stawia przed lokalnymi grupami działania bardzo trudne zadanie – podjęcie próby wykorzystania zasobów w sposób, który podkreślałby lokalną specyfikę. Pożądane są więc sposoby wykorzystania zasobów określane mianem: specyficznego oraz ogólnego z rysami specyficznymi. Świadczą one o potencjale wprowadzania innowacji na rzecz rozwoju wsi.

Przykłady innowacyjnych projektów realizowanych przez lokalne grupy działania (lub przez organizacje, instytucje korzystające z ich wsparcia) zostały zaprezentowane w LEADER+ Magazine. Jeden z nich nosi tytuł: „Skarby Maasland w przekazie ustnym”. Na obszarze belgijskiego partnerstwa stworzono sieć ścieżek rowerowych. Ich przemierzanie powiązane z korzystaniem z audiowizualnego przewodnika (w postaci notesu elektronicznego). Przymocowany do roweru, opowiadał turyście o regionie, jego specyfice, historii i atrakcjach. Projekt jest przykładem innowacyjnego wykorzystania technologii dla odkrywania przyrodniczego i kulturowego dziedzictwa regionu [Innowacja... 2006, s. 12]. Innym przykładem wprowadzania innowacji na obszary wiejskie jest projekt Lokalnej Grupy Działania KELT (Irlandia) pt.: „Kreatywne wykorzystanie mediów cyfrowych, rozwijanie umiejętności młodych ludzi”. Jego adresatem są osoby w wieku 14-21 lat. Uczestnicząc w warsztatach produkcji filmowej, uzyskiwały wiedzę na temat specyfiki i tradycji swoich regionów, a następnie tworzyły o nich film [Najlepsze wykorzystanie... 2006, s. 37]. W Austrii realizowano projekt pt.: „Wśród koron drzew”. W regionie Sauwald udostępniono dwa szlaki turystyczne, znane jako „Trasy wśród koron drzew”. Pierwszy z nich prowadził przez tzw. młody las i składał się z konstrukcji drewnianej usytuowanej nad koronami drzew (około 10 m na ziemią). Drugi był ulokowany na wysokości 24 m nad ziemią. Trasy zostały wyposażone w wiszące mosty, drewniane labirynty, zjeżdżalnie, domki na drzewach, system nagłaśniający, wzmacniający odgłosy lasu [Przyszłość... 2006, s. 6]. Projekt jest modelowym przykładem zastosowania innowacji sprzyjającej rozwojowi turystyki.

OBSZAR BADANIA, PYTANIE BADAWCZE, METODA I TECHNIKI ANALIZY

W województwie łódzkim funkcjonuje 20 lokalnych grup działania. Powstały w trakcie realizacji Pilotażowego Programu LEADER+ (9 struktur) oraz po jego zakończeniu [zob. Zajda 2011]⁴. Do priorytetowych zadań tych struktur należą:

1. Rozwój turystyki i rekreacji przez wykorzystanie zasobów przyrodniczo-krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego obszarów objętych oddziaływaniem lokalnych strategii rozwoju;
2. Poprawa jakości życia mieszkańców na obszarach wiejskich;
3. Ochrona różnorodności biologicznej i wspieranie inicjatyw proekologicznych;
4. Rozwój przedsiębiorczości, konkurencyjności oraz potencjału rolno-spożywczego obszarów wiejskich w oparciu o wiedzę, tradycję oraz nowoczesne technologie i innowacyjność;
5. Aktywizacja mieszkańców i budowanie kapitału społecznego obszarów wiejskich;
6. Promocja oraz kultywowanie tradycji, rzemiosła i produktów regionalnych⁵.

Spośród najdłużej funkcjonujących lokalnych grup działania analizie poddano Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej MROGA. Funkcjonuje ono na rzecz rozwoju czterech gmin wiejskich (Brzeziny, Jeżów, Rogów, Dmosin) oraz jednej miejsko-wiejskiej (Koluszki), usytuowanych we wschodniej części województwa łódzkiego (powiat brzeziński oraz łódzki wschodni). Obszar partnerstwa nie jest zasobny w bogactwa naturalne. Ponad 60% gospodarstw rolnych liczy mniej niż 5 ha. Użytkują one w większości gleby klas IV a, IV b oraz V. W lokalnej strategii rozwoju stwierdza się: „Taka struktura, z uwagi na duży udział niewielkich gospodarstw rolnych, jest niekorzystna dla dalszego rozwoju rolnictwa, co oznacza, iż konieczne jest poszukiwanie pozarolniczych źródeł dochodu oraz wspieranie podejmowania i rozwijania innych rodzajów działalności” [Lokalna Strategia... 2011, s. 39, 51].

Postawiono pytanie: Jaki jest potencjał tej lokalnej grupy działania pod względem innowacyjnego wykorzystania zasobów lokalnych na rzecz tworzenia miejsc pracy poza rolnictwem? Pytaniu ogólnemu towarzyszyły następujące szczegóły:

- 1) Jakie zasoby lokalne zostały zidentyfikowane (poddane waloryzacji) przez lokalną grupę działania w dokumencie strategicznym wyznaczającym jej funkcjonowanie?
- 2) Jaki typ reprezentują te zasoby (patrz tabela 1)?
- 3) Jakiego rodzaju projekty, których celem jest tworzenie nowych miejsc pracy (lub wzrost konkurencyjności lokalnych firm) są realizowane przez lokalną grupę działania lub mieszkańców wsi korzystających z jej wsparcia?
- 4) Czy projekty te wykorzystują poddane waloryzacji zasoby lokalne?
- 5) Czy są one innowacyjne (czy zasoby wykorzystują zgodnie z trajektorią specyficzną lub ogólną z rysami specyficznymi)?

⁴ Grupy te funkcjonują najczęściej od 2006 roku. Struktury powstałe po zakończeniu schematu PPL+ powstawały w 2008 roku.

⁵ Kierunki wiodące w lokalnych strategiach rozwoju łódzkich LGD opracowane przez Wydział Wdrażania Departamentu Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich, zaprezentowane na konferencji poświęconej podejściu LEADER w województwie łódzkim w dniu 18 czerwca 2009 roku.

W badaniu zastosowano metodę *case study* i wykorzystano technikę analizy materiałów zastanych (lokalnej strategii rozwoju oraz dokumentacji konkursowej dostępnej na stronie internetowej stowarzyszenia i w jego siedzibie)⁶.

ZASOBY LOKALNE NA OBSZARZE FUNKCJONOWANIA LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA MROGA

Zadaniem każdej lokalnej grupy działania jest dokonanie waloryzacji zasobów, zidentyfikowanie tych, które mogą być wykorzystane w różnego rodzaju projektach realizowanych na obszarze objętym wsparciem. Efekty waloryzacji są przedstawiane w lokalnych strategiach rozwoju.

Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej MROGA dokonało waloryzacji zasobów przyrodniczych, kulturowych i społecznych (patrz tabela 2). W zdecydowanej większości reprezentują one typ drugi, to jest posiadają bariery lokalizacji, cechuje je niespecyficzne zastosowanie (rezerwaty przyrody i parki krajobrazowe w podobny sposób są wykorzystywane w innych miejscach kraju – szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe).

Trzy zasoby reprezentują typ 4 – mają bariery lokalizacji oraz są wykorzystywane w sposób unikatowy, właściwy tylko dla tej lokalnej grupy działania. Pierwszym z nich jest historia działań wojskowych w czasie I wojny światowej, drugim kolejka wąskotorowa, trzecim szczątki dinozaurów. Wszystkie są wykorzystywane w celu stworzenia unikatowego produktu turystycznego. Kolejka wąskotorowa będzie służyła jako środek transportu pozwalający na zwiedzanie atrakcji regionu, uczestnictwo w inscenizacji Bitwy Łódzkiej 1914 roku [Lokalna Strategia... 2011, s. 70-71]. Zasoby przyrodnicze w postaci pozostałości dinozaurów planuje się wykorzystać w projekcie pt.: „Dino-Park i Kraina św. Mikołaja w Kołacinku”. W dokumencie czytamy: „Właśnie na naszym terenie pod wieloma warstwami naniesień spoczywają szczątki bardzo bogatej fauny i flory, szczątki dinozaurów, roślin etc. Twórcy Dino-Parku wydobyli na powierzchnię w formie oryginalnej lub zrekonstruowanej piękno sprzed setek milionów lat” [Lokalna Strategia... 2011, s. 77]. Funkcjonowanie parku ma się przyczynić do wzrostu konkurencyjności obszaru, jako miejsca atrakcyjnego dla turystów, i powstania nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Ponadto unikatowe wykorzystanie zasobów lokalnych ma pomóc w rozwoju turystyki sentymentalno-historycznej: „Projekt stworzenia markowego produktu turystycznego związanego z Bitwą Łódzką 1914 roku jest dużym zamierzeniem. Ma na celu przede wszystkim pomóc w stworzeniu podstaw do rozwoju turystyki na terenie podłódzkich gmin – zjawiska na tym obszarze zupełnie nieznanego (...) Jest znakomitą okazją do utworzenia oprócz muzeum i szlaków turystycznych również sieci hoteli, moteli, karczm, w których serwowane będą regionalne produkty kulinarne. Projekt ten może stać się kołem zamachowym rozwoju szeroko rozumianej infrastruktury, która obsługiwałaby turystów, co skutkowałoby tworzeniem nowych miejsc pracy i podnoszeniem poziomu zamożności mieszkańców” [Lokalna Strategia... 2011, s. 74].

---

⁶ Analizę źródeł zastanych (z wykorzystaniem typologii zasobów lokalnych – patrz tabela 1) przeprowadzono w 2012 roku.

Tabela 2. Zasoby zidentyfikowane w Lokalnej Strategii Rozwoju LGD MROGA oraz ich typy

Rodzaj zasobu	Nazwa zasobu	Typ zasobu
Przyrodnicze	1 park krajobrazowy	2
	7 rezerwatów przyrody	2
	3 obszary chronionego krajobrazu	2
	ukształtowanie terenu, szczątki dinozaurów	4
Kulturowe	cmentarze, miejsca pamięci	2
	brzeziński styl w kulturze łowickiej	2
	zabytki sakralne	2
	muzea	2
	zespoły dworskie	2
	zabytkowe młyny	2
	kaplice i kościoły	2
	historia powstania styczniowego oraz działań wojskowych w czasie I i II wojny światowej	4
	kolejka wąskotorowa	4
	Społeczne	32 ochotnicze straże pożarne
9 klubów sportowych		2
organizacje pozarządowe i zespoły folklorystyczne		2
artyści ludowi		2

Źródło: opracowanie własne.

SPOSOBY WYKORZYSTANIA ZASOBÓW LOKALNYCH NA OBSZARZE OBJĘTYM WSPARCIEM LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA MROGA

W okresie programowania 2007-2013 lokalne grupy działania pozyskują fundusze z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (dalej PROW)⁷. Urząd Marszałkowski – za ich pośrednictwem – ogłasza konkursy, w których biorą udział mieszkańcy wsi, chcący otworzyć własną firmę lub zwiększyć jej konkurencyjność. Lokalne grupy działania pełnią więc rolę instytucji oceniających złożone wnioski. Jakiego rodzaju projekty są realizowane ze wsparciem Stowarzyszenia na rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej

⁷ Środki są dostępne w ramach działań:

- Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju (za jego pomocą mogą realizować działania: Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, Odnowa i rozwój wsi),
  - Wdrażanie projektów współpracy,
  - Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja.
- LGD mogą również pozyskiwać fundusze na realizację tzw. małych grantów.

MROGA? Czy projekty te wykorzystują zasoby lokalne? Czy są innowacyjne (czy wykorzystują zasoby lokalne zgodnie z trajektorią ogólną z rysami specyficznymi lub trajektorią specyficzną)?

Analizie poddano wszystkie konkursy dotyczące realizacji działań: „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”. Mogą one szczególnie przyczynić się do dywersyfikacji lokalnej gospodarki. Wykaz wniosków, które uzyskały wsparcie lokalnej grupy działania, zaprezentowano w tabeli 3.

Tabela 3. Wykaz wniosków, które uzyskały wsparcie Stowarzyszenia na rzecz Społeczności Lokalnej MROGA (rekomendację do finansowania ze środków PROW 2007-2013 w ramach działań: „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”)

Rok	Rodzaj konkursu	Tytuł wniosku, który uzyskał akceptację LGD	Wnioskowana kwota (zł)
2010	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	„Podwyższenie konkurencyjności pozarolniczej działalności gospodarczej dla pozyskania klientów oraz dochodu poprzez budowę budynku socjalnego dla działalności”	100 000
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	„Budowa budynku sklepu spożywczego oraz zakupu wyposażenia w celu wzrostu dochodu z prowadzonej działalności i stworzenia miejsca pracy, a także zwiększenie komfortu mieszkańców poprzez zorganizowanie handlu metodą samoobsługową”	893 503
		„Podwyższenie konkurencyjności przedsiębiorstwa i zwiększenie poziomu zatrudnienia poprzez wdrożenie nowej technologii. Zakup wyposażenia w celu podwyższenia standardu świadczonych usług, co spowoduje wzrost dochodu z prowadzonej działalności”	62 610,4
		„Zakup sprzętu fotograficzno-filmowego w celu podwyższenia konkurencyjności na lokalnym rynku usług fotograficznych i video oraz wzrost zatrudnienia w kolejnych latach”	85 834
2011	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	„Wzrost liczby klientów i dochodu z działalności objętej wsparciem poprzez uruchomienie nowych usług”	100 000
	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	„Przebudowa istniejącego budynku oraz zmiana sposobu użytkowania w celu wprowadzenia na lokalny rynek nowych usług około turystycznych, zwiększenie konkurencyjności usług oraz wzrost zatrudnienia na terenie LGD MROGA”	300 000
		„Przygotowanie infrastruktury terenu pod budowę domów pod wynajem oraz posadowienie domów w celu wprowadzenia nowych usług na lokalnym rynku, podniesienie konkurencyjności świadczonych usług oraz zwiększenie zakresu świadczonych usług na terenie LGD MROGA”	285 000

Źródło: opracowanie własne.

W 2010 roku rekomendację Lokalnej Grupy Działania MROGA uzyskały 4 wnioski. Celem pierwszego z wymienionych było stworzenie budynku socjalnego ulokowanego w pobliżu ścieżki edukacyjnej promującej dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe obszaru partnerstwa. Budynek ma służyć jako miejsce postojowe m.in. dla wycieczek dzieci i młodzieży zwiedzających obszar partnerstwa. Projekt nawiązuje do wykorzystania zasobów lokalnych – przyrodniczych i kulturowych. Nie jest on jednak niestandardowy, unikatowy dla obszaru lokalnej grupy działania, w związku z czym kierunek użytkowania zasobów można określić mianem ogólnego.

Drugi z projektów, który uzyskał rekomendację stowarzyszenia w 2010 roku, dotyczy budowy sklepu spożywczego. Nie nawiązuje do zasobów wymienionych w lokalnej strategii rozwoju, w związku z czym nie jest możliwe określenie sposobu ich wykorzystania.

Beneficjent trzeciego projektu uzyskał wsparcie finansowe na zakup urządzeń diagnostycznych do warsztatu samochodowego (m.in. tester do diagnostyki samochodów wraz z oprogramowaniem). Projekt (podobnie jak poprzedni) nie wykorzystuje zasobów lokalnych zdiagnozowanych w lokalnej strategii rozwoju. Przyczynia się do rozwoju mikroprzedsiębiorstwa, ale nie jest innowacyjny.

Zakres ostatniego z projektów dofinansowanych w 2010 roku obejmuje, oprócz zakupu sprzętu fotograficzno-filmowego, stworzenie strony internetowej, która będzie promowała zasoby przyrodnicze i kulturowe obszaru objętego wsparciem lokalnej grupy działania. Wnioskodawca przewidział również realizację działań edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży oraz promocję twórczości młodych artystów. Projekt wykorzystuje zasoby lokalne – przyrodnicze, kulturowe oraz społeczne. Kierunek ich wykorzystania można określić jako ogólny z rysami specyficznymi. Zasoby powszechne, typowe dla wielu lokalnych grup działania są wykorzystywane w sposób unikatowy, związany z lokalną specyfiką. Celem projektu jest ich promocja za pomocą strony internetowej kierowanej przede wszystkim do młodych ludzi. Konkursy ich prac, prezentowanie dorobku mają pomóc w kultywowaniu i promowaniu dziedzictwa lokalnego. Projekt przyczynia się do dywersyfikacji struktury gospodarczej wsi (mikroprzedsiębiorca przewiduje wzrost zatrudnienia), a jednocześnie ma znamiona innowacyjności.

W 2011 roku trzy wnioski zostały pozytywnie ocenione przez Lokalną Grupę Działania MROGA. Bardzo ciekawym przykładem wykorzystania zasobów lokalnych jest pierwszy z nich. W jego opisie czytamy: „Przedsięwzięcie polega na budowie trasy drewnianej w lesie – „Spacer w chmurach”. Trasa ta zbudowana będzie na palach drewnianych o różnej wysokości, w zależności od ukształtowania terenu. Będzie służyć osobom chcącym odpoczywać w ruchu oraz korzystać z rekreacji w lesie. Osoby spacerujące będą mogły zobaczyć las i otoczenie z całkiem innej perspektywy – z wysokości koron drzew”. Projekt wyraźnie nawiązuje do „Tras wśród koron drzew” stworzonych na obszarze funkcjonowania austriackiej lokalnej grupy działania o nazwie „Regionalverband Sauwald”. Wykorzystuje zasoby lokalne w sposób unikatowy, nowy na danym obszarze, jednocześnie korzystając z doświadczeń innych grup. W jego przypadku zastosowanie ma kierunek ogólny z rysami specyficznymi. Jest przykładem dyfuzji innowacji, do której mają się przyczyniać wizyty studyjne, kooperacja lokalnych grup działania, ale również promowanie dokonań poszczególnych z nich za pomocą mediów. Lektura LEADER+ Magazine (dostępnego na stronie www.ec.europa.eu) oraz doradztwo świadczone przedsiębiorcom przez pracowników lokalnej grupy działania mają

ukierunkować ich działania i sprawić, aby były powiązane z lokalną strategią rozwoju oraz w jak największym stopniu przyczyniały się do wzrostu konkurencyjności obszaru.

Zakres drugiego z projektów, który uzyskał rekomendację w 2011 roku, obejmuje organizację przez wnioskodawcę warsztatów z garncarstwa (dla osób indywidualnych oraz grup zorganizowanych). Mają one przyczynić się do dywersyfikacji lokalnej gospodarki przez stymulowanie powstawania nowych miejsc pracy związanych z rzemiosłem. Na podstawie dokumentacji projektowej trudno określić, jakiego rodzaju zasoby lokalne (zdiagnozowane w lokalnej strategii rozwoju) projekt wykorzystuje. Przyczynia się do przemian lokalnej gospodarki, ale niekoniecznie za sprawą innowacji (w tym wypadku nie można określić sposobu użytkowania zasobów).

Ostatni z projektów rekomendowanych do dofinansowania przez lokalną grupę działania ma wzmocnić funkcję rezydencjalną obszaru partnerstwa (budowa domów pod wynajem). Obiekty mają być atrakcyjnie ulokowane, przewiduje się wykorzystanie zasobów przyrodniczych. Sposób ich użytkowania można jednak określić mianem ogólnego. Przedsięwzięcie nie jest innowacyjne.

PODSUMOWANIE

Do organizacji funkcjonujących na rzecz wprowadzania innowacji na obszary wiejskie należą lokalne grupy działania. Największym potencjałem dysponują te z nich, które dokonały gruntownej analizy, waloryzacji zasobów lokalnych oraz działają na rzecz ich wykorzystywania zgodnie z kierunkiem specyficznym oraz ogólnym z rysami specyficznymi.

Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej MROGA poddało waloryzacji przede wszystkim zasoby przyrodnicze i kulturowe. Niektóre z nich (Bitwa Łódzka 1914, Dino-Park) planuje wykorzystać innowacyjnie w projektach, których celem będzie powstanie nowych miejsc pracy m.in. w sektorze turystyki.

Lokalna grupa działania odpowiada również za ocenę wniosków złożonych do dofinansowania za jej pośrednictwem. Jej zadaniem jest wspieranie projektów, których realizacja przyczyni się do tworzenia nowych, pozarolniczych miejsc pracy czy wzrostu konkurencyjności funkcjonujących przedsiębiorstw. Na siedem wniosków, które w okresie 2010-2011 zostały oceniane przez Stowarzyszenie na Rzecz Społeczności Lokalnej MROGA, dwa były innowacyjne (to jest wykorzystywały powszechne zasoby w sposób niestandardowy). W trzech wnioskach zadeklarowano utworzenie nowych miejsc pracy. Nie jest to rezultat najlepszy z możliwych do uzyskania. Biorąc pod uwagę działalność Stowarzyszenia na rzecz Rozwoju Społeczności Lokalnej MROGA, można jednak powiedzieć, iż wnosi ono wkład w innowacyjny rozwój obszarów wiejskich. Realizuje projekty wykorzystujące zasoby lokalne w niestandardowy sposób i sprzyja dywersyfikacji lokalnej gospodarki.

LITERATURA

Budzich-Szukała U., 2008. Program LEADER w Polsce – sposób na aktywizację wsi. W: Polska wieś 2008. Raport o stanie wsi. Red. J. Wilkin, I. Nurzyńska. FDPA, Warszawa.

- Ciok S., Dobrowolska-Kaniewska H., 2009. Polityka innowacyjna państwa a regionalny potencjał innowacyjny. Przykład Dolnego Śląska. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- Francik A., 2003. Sterowanie procesami innowacyjnymi w organizacji. AE, Kraków.
- Futymski A., Kamiński R., 2008. Budowanie lokalnej strategii rozwoju w ramach osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Gaczek M., Komorowski J., 2006. Przewaga konkurencyjna gospodarki wielkiego miasta w regionie. W: Kierunki przekształceń struktury gospodarczej i społeczno-demograficznej miast. Red. J. Ślodezyk, E. Szafranek. Uniwersytet Opolski, Opole.
- Innowacja w Leader+. 2006. Leader+ Magazine, Obserwatorium LEADER, Bruksela, 5, 37.
- Kamiński R., Kwatera K., 2005. Jak budować Zintegrowaną Strategię Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Pilotażowego Programu LEADER+, Fundacja Fundusz Współpracy, Agrolinia, Warszawa.
- Lokalna Strategia Rozwoju LGD Stowarzyszenia MROGA. 2011. Koluźki.
- Michalska S., Zajda K., 2011. Trajektorie wykorzystania zasobów lokalnych w procesie rozwoju partnerstw terytorialnych. Case study lokalnych grup działania Dolina Karpia oraz Kraina Rawki. *Więś Roln.* 4, 124.
- Najlepsze wykorzystanie bogactw naturalnych i kulturowych. 2006. Leader+ Magazine, Obserwatorium LEADER, Bruksela, 4, 12.
- Pecqueur B., Zimmermann J.B., 2004. *Economie de proximités*. Hermès Lavoisier, Paris.
- Przyszłość programu Leader. 2006. Leader+ Magazine, Obserwatorium LEADER, Bruksela, 6, 6.
- Reichel M., 2006. Potencjał innowacyjny Polski południowo-wschodniej w strukturach subregionalnych. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu, Nowy Sącz.
- Schumpeter J., 1960. *Teoria rozwoju gospodarczego*. PWN, Warszawa.
- Siltanen T., 2006. Wzmocnienie innowacji w Leader+: perspektywa fińska, Leader+ Magazine, Obserwatorium LEADER, Bruksela, 5, 6.
- Torre A., Rallet A., 2005. Proximity and localization. *Reg. Stud.* 39, 47-59.
- Zajda K., 2011. Nowe formy kapitału społecznego wsi. Studium przypadku lokalnych grup działania z województwa łódzkiego. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.